

УДК 316.74:37

Д.П. Семенюк, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

О.В. Петренко, канд. техн. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ДО РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянемо актуальні питання щодо підвищення адаптації випускників закладів вищої освіти (ЗВО) на ринку праці в сучасних умовах, коли уже більше двох років Україна потерпає від руйнівних дій країни агресора. Під ракетними та бомбовими ударами стираються з лиця Землі міста та села, підприємства критичної інфраструктури, промислові підприємства та житлові будівлі. Але незважаючи на це в Україні стрімко впроваджуються євроінтеграційні процеси закладів вищої освіти. І в таких умовах перед роботодавцями стоїть завдання взяти на роботу «готового фахівця», який відповідає викликам часу та адаптується до професійної діяльності у короткий термін. Тут і криється розбіжність між можливостями традиційної системи навчання та ринком праці. Від сучасного випускника роботодавці вимагають як конкретних навичок, знань, умінь, так і креативного підходу до вирішення професійних завдань та проблем.

Випускники ЗВО, молодь, яка вперше вступає в активне трудове життя, стикаються не лише з проблемами працевлаштування, а й з проблемами їхнього професійного зростання та адекватної оцінки початкового трудового потенціалу. Ці проблеми поєднуються терміном «адаптація». Те, як адаптуються випускники на ринку праці, пристосовуються до вимог ринку під час пошуку робочого місця, істотно залежить від фундаментальності отриманих знань у конкретній професійній галузі та від практичності набутих навичок під час навчання у ЗВО.

В даний час прямий зв'язок між високим рівнем молодіжного безробіття та низьким рівнем освіти не спостерігається, хоча продовжує діяти як загальна тенденція. Це зумовлено тим, що зростає відсоток молоді, яка здобула вищу освіту, але не затребувана в цій професії сучасним ринком праці. Серед сукупності причин, що відбивають високі показники безробіття, можна назвати такі: в першу чергу це небезпека від обстрілів, невідповідність здобутої освіти вимогам ринку праці; недостатній рівень освіти; завишені амбіції щодо робочого місця,

графіка та рівня оплати праці; відсутність досвіду праці; низький рівень загальнонаукових (світоглядних) компетенцій; невміння позиціонувати себе ринку праці. Трансформації сучасної освітньої системи значно торкнулися випускників українських ЗВО. Особливе відображення було отримано під час адаптації та інтеграції вчорашніх студентів у професійну спільноту. Змінилися вимоги роботодавців, виникли нові зовнішні виклики, що сприяють скороченню робочих місць, оптимізації трудових колективів. Внаслідок цього загострилася проблема адаптації випускників на ринку праці.

Проведені численні опитування та дослідження серед студентів та роботодавців показали низьку оцінку роботодавцями якості підготовки випускників до професійної діяльності. Думка роботодавців щодо рівня їхньої підготовки варіюється від «швидше низький» до «дуже низький».

Специфіка молоді як соціально-вікової групи на ринку праці призводить до формування деяких стереотипів у роботодавців і зрештою істотно впливає на можливість первинного працевлаштування молоді. Щоб сформувати адаптаційні моделі поведінки молодих спеціалістів на ринку праці, особливо в період їхнього первинного працевлаштування, необхідно виявити особливості переходу від стану учня до стану носія відповідного рівня людського капіталу – потенційного затребуваного працівника. Успішність процесу адаптації, подолання негативних ефектів переходу від навчання до трудової діяльності залежить від держави, роботодавців та самої молоді, від того, які злагожені дії здійснюються на первинному ринку праці між цими суб'єктами. Від того, наскільки продумано та обґрунтовано процес підготовки та пристосування випускників ЗВО до виходу на ринок праці, безпосередньо залежить якість їх працевлаштування та, зрештою, ефективність функціонування системи вищої освіти, ринку праці та економіки в цілому. Досліджуючи комплекс проблем адаптації випускників ЗВО у період переходу до професійної діяльності, необхідно приділити особливу увагу організації практики студентів. Як правило, ЗВО укладає договір з державною або комерційною організацією на надання послуг відповідно до програми навчання та календарного плану, що додається, проведення виробничих практик студентів, метою яких є набуття практичного досвіду. По суті сучасна практика досі базується на досвіді радянського часу, коли підприємства брали студентів ЗВО на практику, а випускників – на роботу. У період навчання у ЗВО студенти повинні освоїти мінімально необхідний набір практичних знань, умінь та навичок, який у подальшому стане опорою

для адаптації до професійної діяльності, а також дасть можливість проявити сформовані знання та вміння на практиці. Істотним викликом для отримання роботи випускниками у 2020–2021 роках. варто назвати епідемію коронавірусу, що сприяє зміні форм роботи, «оптимізації» штатів організацій, переведення на дистанційну систему та поширення фрілансу. В даний час величезний виклик, який стоїть перед випускниками – це війна з країною агресором.

Багато студентів останніх курсів не змогли пройти виробничу практику, що завжди було гарною можливістю для отримання робочого місця. Більшість роботодавців серед основних недоліків молодих фахівців вказують на відсутність цільових установок у галузі професійного розвитку. Багато випускників навіть на останніх курсах навчання не знають, які професії, які сфери професійної діяльності, які компанії можуть відповідати їхнім спеціальностям. Тому наявність у випускника простого бажання знайти роботу за спеціальністю означає перший крок до формування важливих для будь-якої компанії цільових установок. Для того, щоб знайти роботу за спеціальністю, пропонуються три стратегії: дослідження ринку праці (алгоритм пошуку роботи): аналіз професій у рамках спеціальності, аналіз пропозицій компаній; аналіз знань, отриманих за спеціальністю, та повторне дослідження ринку праці: які суміжні професії, сфери діяльності представлені на ринку, аналіз усіх вакансій професійної сфери спеціальності; продовження розвитку за спеціальністю або отримання суміжних спеціальностей.

На підставі викладеного можна зробити деякі висновки.

По-перше, форми адаптації до професійної спільноти випускників вузів зазнає кардинальних змін, через вплив низки зовнішніх факторів, глобальних викликів сучасності.

По-друге, зміна формату роботи, викликані пандемією 2020-2021 рр., та війною в Україні, знизили можливості низки соціальних груп та спеціальностей здобути робоче місце.

По-третє, позитивні показники демонструють системи соціокультурних факторів при здобутті професійної освіти, затребуваності випускників ЗВО завдяки цільовим напрямкам підготовки.